

Івченко О.О.

Суспільно-політичні та соціально-економічні аспекти аналізу соціальних і економічних змін українського села 1953-1959 рр. в науковій літературі доби "відлиги" (1953-1964 рр.)

*Івченко Олексій Олексійович, аспірант
кафедра архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін
Науково-навчальний інститут історії і філософії
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна*

Анотація. В статті представлений історіографічний аналіз радянської наукової літератури доби хрущовської "відлиги" з історії соціально-економічних реформ українського села 1953-1959 років. Ця проблема є однією з найбільш актуальних у сучасній історичній науці. Автор підкреслює, що дослідження радянських вчених охоплюють важливі аспекти радянської аграрної політики 1953-1959 років та її впливу на економічні і соціальні зміни сільського життя. Автор робить спробу систематизувати досягнення радянської історіографії з даної проблеми. Водночас, автор підкреслює, що не всі аспекти проблеми отримали належну увагу в історіографії.

Ключові слова: соціально-економічні реформи, дослідження, історіографія, українське село, "відлига"

Актуальність теми дослідження визначається самою постановкою проблеми, яка не стала предметом окремого історіографічного дослідження. Аграрні реформи на початку 1950-х рр. були необхідною умовою уникнення голоду та соціальних заворушень, а відповідно і запорукою стійкості політичної системи. Період 1953-1959 рр. є одним із небагатьох етапів вітчизняної історії ХХ століття, коли рівень соціально-економічного розвитку села вражав навіть сучасників. Наслідком соціально-економічних перетворень 1953-1959 рр. стало зміцнення керівництва колгоспами, збільшився потік складної сільськогосподарської техніки на село, зростали капіталовкладення, в деякій мірі був зменшений централізм в управлінні сільським господарством, підвищувались заготівельні ціни на сільгосппродукцію, а з 1956 р. колгоспникам почали видавати грошові аванси. Крім того, з колгоспів списувалась заборгованість за поставки сільгосппродукції за попередні роки, а колгоспникам було дозволено залишати сільгоспартілі і переходити на іншу роботу. На XXI з'їзді ЦК КПРС (січень-лютий 1959 р.) М. Хрущов заявив, що "соціалізм переміг не тільки повністю, але і остаточно" [34, с. 107]. Як вважає відомий російський економіст Г. Ханін, 1950-ті рр. були часом "радянського економічного дива", в тому числі в галузі сільського господарства [33]. По суті, в радянській історії це був другий такий період найбільшого піднесення продуктивних сил в аграрному секторі після 1922-1926 рр. [12, с. 181].

Варто зауважити, що робіт, в яких би аналізувалась історіографія соціально-економічних перетворень українського села доби "відлиги" досить багато. Так, в радянський час ця тема була досліджена українськими істориками А. Санцевичем, В. Юрчуком і Л. Беренштейном, Я. Калакурою і В. Петренком [27;4;17]; російськими – В. Даніловим, О. Чінчіковим, О. Павловим [9;37;24]. В незалежній Україні ця тема розглядалась С. Кульчицьким, Л. Беренштейном [5]. На заході проблеми історіографії радянського селянства доби "відлиги" студіював М. Малія [40]; в сучасній Росії – А. Трофімов [32]. Загалом же проблема соціально-економічних перетворень українського села періоду 1953-1959 рр. досліджена недостатньо і потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження полягає в тому, щоб висвітлити основні аспекти реалізації соціальних і економічних

реформ українського села 1953-1959 рр. в радянській історіографії доби "відлиги". Відповідно завданням статті є критичний аналіз радянської історіографії проблеми 1953-1964 рр. Обраний історіографічний етап є надзвичайно важливим, адже в 1950-ті – на початку 1960-х рр. були написані наукові праці сучасниками подій. Тому, не зважаючи на ідеологічну заданість, використання виключно марксистсько-ленінської методології і дотримання т. зв. принципу "партійності", коли майже всі позитивні зміни пов'язували з політикою комуністичної партії, в радянській науковій літературі 1953-1964 рр. все ж були описані як окремі сюжети з життя сільських трудівників, так і загальна історія соціального і економічного розвитку українського селянства.

В 1950-ті – 1960-ті рр. публікувались як окремі дослідження, так і збірники статей та колективні роботи, в яких розкривались різні аспекти аграрних реформ М. Хрущова 1953-1959 рр. [31;28;29]. Так, вже в 1956 р. був опублікований другий том "Історії Української РСР" [16]. В ній системному аналізі піддавались проблеми т. зв. "крутого піднесення" сільського господарства. Важливою особливістю книги є те, що в ній подаються матеріали про розвиток тваринництва і рослинництва в різних регіонах України. Про розвиток "соціалістичного сільського господарства на крутому підйомі" писали також П. Косенко і П. Кривко, І. Бондар і О. Сторожук [19;6].

Окреме місце в роботах радянських істориків займав аналіз діяльності машинно-тракторних станцій (далі – МТС) [11], передумови і хід їх реорганізації наприкінці 1950-х рр. [1].

Радянські науковці також цікавились механізаторськими кадрами сільського господарства [2]. Деякі дослідники в цьому контексті писали про подолання відмінностей між містом і селом, шефську допомогу мешканців міст селянам [38;21].

Про матеріальну зацікавленість колгоспів, колгоспників і працівників МТС та оплату праці, як елементи стимулювання розвитку продуктивних сил на селі писали І. Глотов і Т. Заславська [8;13].

Підвищення культурно-технічного рівня, а також рівня та якості життя сільських трудівників наприкінці 1950-х – на початку 1960-х рр. активно студіювали Г. Окладной, Г. Ясницький, П. Новицький, К. Самборський, В. Петренко [23;39;22;26;25].

Особливістю радянської історіографії було акцентування уваги дослідників на т. зв. стиранні відмінностей між загальнонародною і кооперативною формами власності на селі та перетворенні сільськогосподарської праці в різновид індустріальної [7, с. 26]. На практиці це означало реорганізацію колгоспів в радгоспи. В цьому контексті написані роботи В. Венжера і Т. Заславської [7;14]. Остання в книзі "Современная экономика колхозов" розкрила причини реорганізації МТС, розглянула проблеми комплексної механізації і підвищення продуктивності праці в колгоспах. Також вона показала особливості організації і оплати праці колгоспників, проаналізувала систему заготівлі сільськогосподарських продуктів, питання розвитку колгоспного землеробства і тваринництва. Ідеологічна заданість спонукала дослідницю розглядати особисті підсобні господарства (далі – ОПГ) колгоспників як "примітивну" форму господарювання, яка з часом мала стати все менш і менш ефективною по мірі зміцнення колгоспів і розвитку продуктивних сил сільського господарства [14, с. 105].

Заслуговує на увагу доповідь Ю. Арутюняна "Новый этап развития сельского хозяйства СССР и его место в истории советского общества", підготована ним для обговорення на сесії з історії радянського селянства і колгоспного будівництва в СРСР [3]. Автор розглянув проблеми розвитку товарно-грошових відносин між містом і селом, зміни в пропорціях розвитку промисловості і сільського господарства, звернув увагу на питання підйому сільгоспвиробництва, зростання матеріального благополуччя селянства, прискорення соціальних процесів зближення міста і села. Велике значення, за словами автора, мало підвищення заготівельних і закупівельних цін, встановлення більш вигідних умов для колгоспів в розрахунках з МТС. З іншого боку, Ю. Арутюнян відмічає ряд труднощів, перед якими опинились деякі колгоспи під час викупу техніки у МТС і переведення спеціалістів МТС до штатів колгоспів [3, с. 15]. У підсумку дослідник доводить, що в 1950-ті рр. була створена принципово нова технічна база сільського господарства, продовжувалась його швидка електрифікація, покращувалось кадрове забезпечення села [3, с. 20-23]. Окрему увагу він приділив аналізу змін соціальної структури селянства.

Важливим досягненням періоду 1953-1959 рр. була електрифікація сільського господарства. Вона впливала як на економіку, так і на повсякденне життя селянства, змінюючи його побут і умови життя. Про електрифікацію сільського господарства України писали М. Черненко, А. Консевіч і Я. Шевченко, І. Дорош та І. Хоменко [35;18;10]. Так, М. Черненко звернув увагу на те, що "електрифікація, викликаючи до життя електричне освітлення, кіно, радіо, телебачення і засоби зв'язку", виступала дієвою силою культурного зближення сільського і міського населення [35, с. 31].

Радянські науковці в добу "відлиги" також цікавились проблемами розвитку колгоспного ринку. Так, Я. Лінійчук в дисертаційному дослідженні "Колхозный рынок в СССР и его значение в период развернутого строительства коммунизма" проаналізував соціально-економічну сутність внутрішнього товарообміну колгоспного села, його структуру і рух [20, с. 16-18]. Автор показав значення колгоспної торгівлі для зростання грошових доходів і укріплення фінансового господарства колгоспів, відмічаючи при цьому, що колгоспний ринок виступав важливим стимулом підвищення матеріальної зацікавленості колгоспів і колгоспників [20, с. 24].

Окреме місце в радянській історіографії доби "відлиги" відведено дослідженню соціально-економічних реформ західноукраїнського села [30;36;15]. Втім, науковці наголошували на позитивному сприйнятті аграрних реформ місцевим населенням, що не зовсім відповідало дійсності.

Таким чином, характерною особливістю радянської історіографії 1953-1964 рр., як вдалося з'ясувати, було перебільшення ролі ЦК КПРС і КПУ в процесах реалізації аграрних реформ. В досліджуваній історіографічній період були розкриті особливості реалізації соціально-економічних реформ, розпочатих відповідно до прийнятих рішень вересневим (1953 р.) Пленумом ЦК КПРС. Хід соціальних змін на селі автори розглядали через призму популяризації партійних установок, описуючи рішення партійних і державних органів в центрі і на місцях. Особливо підкреслювались успіхи в роботі колективного сектору. Поміж іншим, для цих робіт був характерний елемент пропаганди і некритичний підхід при висвітленні реальних показників соціального і економічного розвитку села. Некоректним було і співставлення показників соціально-економічного зростання з відповідними дореволюційними показниками 1913 р., але це повністю відповідало духу встановлених в країні ідеологічних установок і наукових підходів. Також в історіографії першого історіографічного періоду досить мало розкриті питання покращення рівня т. зв. культурно-технічного розвитку робітників радгоспів, опускались проблеми побуту і повсякденного життя селянства.

Отже, радянська історіографія доби "відлиги", в якій розкриваються соціально-економічні перетворення українського села 1953-1959 рр. досить інформативна і змістовна. Попри ідеологічну заангажованість, подальше дослідження напрацювань радянських науковців залишається важливим етапом в процесі пізнання суті поставленої проблеми дослідження. Згадані праці не вичерпують перелік публікацій, які стосуються різних аспектів проблеми. Тому подальший аналіз історичного досвіду одного з найбільш продуктивних періодів розвитку вітчизняного сільського господарства, проаналізований в радянській історіографії, залишається надзвичайно актуальним.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Арутюнян Ю. Историческая роль МТС и их реорганизация / Ю. Арутюнян, М. Вылцан. – Москва : Соцэргиз, 1958. – 159 с.
Arutyunyan YU. Istoricheskaya rol' MTS i ikh reorganizatsiya [The historical role of MTS and their reorganization] / YU. Arutyunyan, M. Vyltsan. – Moskva : Sotsekgiz, 1958. – 159 s.
2. Арутюнян Ю.В. Механизаторы сельского хозяйства СССР в 1929-1957 гг. (Формирование кадров массовых квалификаций) / Ю.В. Арутюнян. – М. : Изд-во АН СССР, 1960. – 342 с.
Arutyunyan YU.V. Mekhanizatory sel'skogo khozyaystva SSSR v 1929-1957 gg. (Formirovaniye kadrov massovykh kvalifikatsiy)

- [Machine operators of Agriculture of USSR in 1929-1957 years. (formation of cadres of mass qualifications)] / YU.V. Arutyunyan. – M. : Izd-vo AN SSSR, 1960. – 342 s.
3. Арутюнян Ю.В. Новый этап развития сельского хозяйства СССР и его место в истории советского общества. Материал для обсуждения на сессии по истории советского крестьянства и колхозного строительства в СССР / Ин-т истории Акад. Наук СССР. Науч. совет по проблеме "История соц. и ком. строительства в СССР" / Ю.В. Арутюнян. – М. : б.и., 1961. – 64 с.
- Arutyunyan YU.V. Novyy etap razvitiya sel'skogo khozyaystva SSSR i yego mesto v istorii sovetskogo obshchestva. Material dlya obsuzhdeniya na sessii po istorii sovetskogo krest'yanstva i kolkhoznogo stroitel'stva v SSSR [New stage of development of agriculture of the USSR and its place in the history of Soviet society. Material for discussion at the session on the history of the Soviet peasantry and collective farms in the Soviet Union] / In-t istorii Akad. Nauk SSSR. Nauch. sovet po probleme "Istoriya sots. i kom. stroitel'stva v SSSR" / YU.V. Arutyunyan. – M. : b.i., 1961. – 64 s.
4. Беренштейн Л.Ю. Историография діяльності Комуністичної партії України по відбудові і дальшому розвитку сільсько-го господарства республіки (1943-1958 рр.) / Л.Ю. Беренштейн, В.І. Юрчук // Наукові праці з історії КПРС. – Випуск 6. – К., 1966. – С. 133-141.
- Berenshteyn L.YU. Istoriografiya diyal'nosti Komunistichnoyi partii Ukraïni po vidbudovi i dal'shomu rozvitkovi sil's'kogo gospodarstva respubliki (1943-1958 rr.) [Historiography of the Communist Party of Ukraine for restoration and further development of agriculture of the Republic (1943-1958 years)] / L.YU. Berenshteyn, V.I. Yurchuk // Naukovi pratsi z istorii KPRS. – Vipusk 6. – K., 1966. – S. 133-141.
5. Беренштейн Л.Ю. Историография, методология та джерельна база досліджень аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття / Л.Ю. Беренштейн, С.В. Кульчицький, П.П. Панченко та ін.; ред.: В.А. Смолій; НАН України. Ін-т історії України. – К., 2000. – 135 с.
- Berenshteysh L.YU. Istoriografiya, metodologiya ta dzherel'na baza doslidzhen' agrarnikh vidnosin v Ukraïni u drugiy polovini KHKH stolit'ya [Historiography, methodology and source base studies of agrarian relations in Ukraine in the second half of the twentieth century] / L.YU. Berenshteyn, S.V. Kul'chits'kiy, P.P. Panchenko ta in.; red.: V.A. Smoliiy; NAN Ukraïni. In-t istorii Ukraïni. – K., 2000. – 135 s.
6. Бондар І. Розширене відтворення в соціалістичному сільському господарстві / І. Бондар, О. Сторожук. – К. : б.в., 1959. – 47 с.
- Bondar I. Rozshirene vidtvorennya v sotsialistichnomu sil's'komu gospodarstvi [Extended reproduction in socialist agriculture] / I. Bondar, O. Storozhuk. – K. : b.v., 1959. – 47 s.
7. Венжер В.Г. Исторические закономерности развития колхозного строя при социализме в период развернутого строительства коммунистического общества. Материал для обсуждения на сессии по истории советского крестьянства и колхозного строительства в СССР / В.Г. Венжер. – М. : б.и., 1961. – 47 с.
- Venzher V.G. Istoricheskiye zakonomernosti razvitiya kolkhoznogo stroya pri sotsializme v period razvernutoho stroitel'stva kommunisticheskogo obshchestva. Material dlya obsuzhdeniya na sessii po istorii sovetskogo krest'yanstva i kolkhoznogo stroitel'stva v SSSR [Historical patterns of development of the collective farm system under socialism in the period of the comprehensive building of a communist society. Material for the session on the history of the Soviet peasantry and collective farms in the Soviet Union] / V.G. Venzher. – M. : b.i., 1961. – 47 s.
8. Глотов І. Про матеріальну зацікавленість колгоспів, колгоспників і працівників МТС / І. Глотов. – К. : Держполіт-видав УРСР, 1954. – 84 с.
- Glotov I. Pro material'nu zainterovanist' kolgospiv, kolgospnikov i pratsivnikov MTS [About the material interest of collective farms, farmers and workers MTS] / I. Glotov. – K. : Derpolitvidav URSR, 1954. – 84 s.
9. Данилов В.П. Проблемы истории советской деревни в 1946-1970 гг. (Очерк историографии) / В.П. Данилов // Развитие сельского хозяйства СССР в послевоенные годы (1946-1970 гг.): Сб. ст. / отв. ред. И.М. Волков. – М. : "Наука", 1972. – С. 10-40.
- Danilov V.P. Problemy istorii sovetskoy derevni v 1946-1970 gg. (Ocherk istoriografii) [Problems of the history of the Soviet village in 1946-1970 gg. (Essay historiography)] / V.P. Danilov // Razvitiye sel'skogo khozyaystva SSSR v poslevoennyye gody (1946-1970 gg.): Sb. st. / otv. red. I.M. Volkov. – M. : "Nauka", 1972. – S. 10-40.
10. Дорош І. Деякі питання електрифікації сільського господарства Української РСР / І. Дорош, І. Хоменко // Економіка Радянської України. – К. : Вид-во "Радянська Україна", 1961. – № 5. – С. 46-53.
- Dorosh I. Deyaki pitannya yelektrifikatsii sil's'kogo gospodarstva Ukraïns'koï RSR [Some questions of electrification in agriculture of the Ukrainian SSR] / I. Dorosh, I. Khomenko // Yekonomika Radyans'koï Ukraïni. – K. : Vid-vo "Radyans'ka Ukraïna", 1961. – № 5. – S. 46-53.
11. Жалсабон Д.Ж. МТС – индустриальная материально-техническая база колхозного строя: автореферат дисс. ... кандидата экономических наук / Д.Ж. Жалсабон. – М., 1955. – 16 с.
- Zhalsabon D.ZH. MTS – industrial'naya material'no-tekhnicheskaya baza kolkhoznogo stroya [MTS - industrial material-technical base of the collective farm system]: avtoreferat diss. ... kandidata ekonomicheskikh nauk / D.ZH. Zhalsabon. – M., 1955. – 16 s.
12. Завальнюк О.М. Новітня аграрна історія України / О.М. Завальнюк, І.В. Рибак. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2004. – 288 с.
- Zaval'nyuk O.M. Novitnya agrarna istoriya Ukraïni [Modern agrarian History of Ukraine] / O.M. Zaval'nyuk, I.V. Ribak. – Kam'yanets'-Podil's'kiy: Abetka-NOVA, 2004. – 288 s.
13. Заславская Т.И. Принципы материальной заинтересованности и оплата труда в колхозах / Т.И. Заславская. – М. : Госполитиздат, 1958. – 163 с.
- Zaslavskaya T.I. Printsip material'noy zainterisovannosti i oplata truda v kolkhozakh [Principle of material incentive and remuneration in the collective farms] / T.I. Zaslavskaya. – M. : Gospolitizdat, 1958. – 163 s.
14. Заславская Т.И. Современная экономика колхозов / Т.И. Заславская. – М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1960. – 115 с.
- Zaslavskaya T.I. Sovremennaya ekonomika kolkhozov [Modern economics of collective farms] / T.I. Zaslavskaya. – M. : Izd-vo Akad. nauk SSSR, 1960. – 115 s.
15. Івасюта М.К. Нариси історії колгоспного будівництва в західних областях Української РСР / М.К. Івасюта. – К. : Вид-во АН УРСР, 1962. – 316 с.
- Ivasyuta M.K. Narisi istorii kolgospnogo budivnitstva v zakhidnikh oblastyakh Ukraïns'koï RSR [Essays on the history of collective farms in the western regions of the Ukrainian SSR] / M.K. Ivasyuta. – K. : Vid-vo AN URSR, 1962. – 316 s.
16. Історія Української РСР: У 2 т. – Т. 2. / Ред. кол.: С.М. Белоусов, І.О. Гуржій, П.С. Загорський, О.К. Касименко (гол. ред.) та ін. – К. : Видавництво АН УРСР, 1956. – 704 с.
- Istoriya Ukraïns'koï RSR [History of the Ukrainian SSR]: U 2 t. – T. 2. / Red. kol.: S.M. Belousov, I.O. Gurzhiiy, P.S. Zagors'kiy, O.K. Kasimenko (gol. red.) ta in. – K. : Vidavnitstvo AN URSR, 1956. – 704 s.
17. Калакура Я.С. Колхозное крестьянство и сельское хозяйство УССР в украинской советской историографии (1945-1975 гг.) / Я.С. Калакура, В.С. Петренко // Вопросы истории. – 1975. – № 7. – С. 133-138.

- Kalakura YA.S. *Kolkhoznoye krest'yanstvo i sel'skoye khozyaystvo USSR v ukrainskoy sovetskoy istoriografii (1945-1975 gg.) [Collective farmers and agriculture in Ukrainian SSR in the Soviet historiography (1945-1975 gg.)]* / YA.S. Kalakura, V.S. Petrenko // *Voprosy istorii*. – 1975. – № 7. – S. 133-138.
18. Консевич А.И. Пути развития электрификации сельских районов Украинской ССР / А.И. Консевич, Я.О. Шевченко. – К. : АН УССР, Ин-т экономоки, 1956. – 64 с.
- Konsevich A.I. Puti razvitiya elektrifikatsii sel'skikh rayonov Ukrainskoy SSR [Ways of development of rural electrification Ukrainian SSR]* / A.I. Konsevich, YA.O. Shevchenko. – K. : AN USSR, In-t ekonomiki, 1956. – 64 s.
19. Косенко П. Борьба КПРС за крутое поднесение сельского хозяйства 1953-1958 гг. / П. Косенко, П. Кривко. – К. : Держполітвидав УРСР, 1959. – 103 с.
- Kosenko P. Borot'ba KPRS za krute pidnesennya sil'skogo gospodarstva 1953-1958 rr. [The struggle of the Communist party for the steep rise agriculture's 1953-1958 years]* / P. Kosenko, P. Krivko. – K. : Derzhpolitvidav URSR, 1959. – 103 s.
20. Линийчук Я.У. Колхозный рынок в СССР и его значение в период развернутого строительства коммунизма: автореферат дисс. ... док. экон. наук / Я.У. Линийчук. – К., 1963. – 44 с.
- Liniychuk YA.U. Kolkhoznyy rynek v SSSR i yego znachenie v period razvernutoho stroitel'stva kommunizma [Farmers Market in the USSR and its importance in the period of the comprehensive building of communism]: avtoreferat diss. ... dok. ekon. nauk* / YA.U. Liniychuk. – K., 1963. – 44 s.
21. Нелип И.П. Помощь рабочего класса колхозному крестьянству в развитии материально-технической базы сельского хозяйства в период его крутого подъема (1953-1959). На материалах Украинской ССР: автореферат дисс. ... канд. ист. наук / И.П. Нелип. – М. : Издательство ВПШ и АОН при ЦК КПСС, 1961. – 19 с.
- Nelip I.P. Pomoshch' rabocheho klassa kolkhoznomu krest'yanstvu v razviti material'no-tekhnicheskoy bazy sel'skogo khozyaystva v period yego krutogo pod'yema (1953-1959). Na materialakh Ukrainskoy SSR [Assistance working class collective farmers in the development of material and technical base of agriculture during its steep ascent (1953-1959). On materials of the Ukrainian SSR]: avtoreferat diss. ... kand. ist. nauk* / I.P. Nelip. – M. : Izdatel'stvo VPSH i AON pri TSK KPSS, 1961. – 19 s.
22. Новицкий П.К. Подвижение материального доброту колхозного селянства в период борьбы партии за крутое поднесение сельского хозяйства (1953-1958 гг.) / П.К. Новицкий // *Збірник наукових праць аспірантів кафедр суспільних наук*. – 1963. – № 11. – С. 55-63.
- Novits'kiy P.K. Pidvishchennya material'nogo dobrobutu kolgospnogo selyanstva v period borot'bi partii za krute pidnesennya sil'skogo gospodarstva (1953-1958 rr.) [Raising the material welfare collective farmers during the struggle for the party's steep rise of agriculture (1953-1958 years)]* / P.K. Novits'kiy // *Zbirnik naukovikh prats' aspirantiv kafedr suspil'nikh nauk*. – 1963. – № 11. – S. 55-63.
23. Окладной Г.М. Рост культурно-технического уровня колхозного крестьянства / Г.М. Окладной. – Х. : Харьковское областное издательство, 1958. – 360 с.
- Okladnoy G.M. Rost kul'turno-tekhnicheskogo urovnya kolkhozno krest'yanstva [Growth of cultural and technical level of the collective farmers]* / G.M. Okladnoy. – KH. : Khar'kovskoye oblasnoye izdatel'stvo, 1958. – 360 s.
24. Павлов А.И. Социальные процессы на селе в 60-80-е годы: вопросы методологии и историографии / А.И. Павлов. – К.-Одесса : Лыбидь, 1991. – 176 с.
- Pavlov A.I. Sotsial'nyye protsessy na sele v 60-80-ye gody: voprosy metodologii i istoriografii [Social processes in the village in the 60-80s: questions of methodology and historiography]* / A.I. Pavlov. – K.-Odessa : Lybid', 1991. – 176 s.
25. Петренко В.С. Подвижение доброту как вирішальна умова зростання культурно-технічного рівня колгоспного селянства України (вересень 1953-1961 рр.) / В.С. Петренко // *З історії соціалістичного і комуністичного будівництва на Україні (1934-1961)*. – К. : Вид-во АН УРСР, 1963. – С. 138-159.
- Petrenko V.S. Pidvishchennya dobrobutu yak virishal'na umova zrostannya kul'turno-tekhnichnogo rivnya kolgospnogo selyanstva Ukraïni (veresen' 1953-1961 rr.)* / V.S. Petrenko // *Z istorii sotsialistichnogo i komunistichnogo budivnitstva na Ukraïni (1934-1961)*. – K. : Vid-vo AN URSR, 1963. – S. 138-159.
26. Самборський К.Е. Основні закономірності піднесення села до рівня міста / К.Е. Самборський. – К., 1963. – 147 с.
- Sambors'kiy K.Ye. Osnovni zakonomirnosti pidnesennya sela do rivnya mista [Basic regularities of the rise of the village to the level of city]* / K.Ye. Sambors'kiy. – K., 1963. – 147 s.
27. Санцевич А.В. Проблеми історії України післявоєнного періоду в радянській історіографії / А.В. Санцевич. – К. : Наукова думка, 1967. – 254 с.
- Santsevich A.V. Problemi istorii Ukraïni pisl'yavoennogo periodu v radyans'kii istoriografii [Problems of the history of Ukraine of the postwar period in the historiography]* / A.V. Santsevich. – K. : Naukova dumka, 1967. – 254 s.
28. Сельское хозяйство в шестой пятилетке. – М. : Сельхозгиз, 1957. – 167 с.
- Sel'skoye khozyaystvo v shestoy pyatiletke [Agriculture in the Sixth Five Year Plan]*. – M. : Sel'khozgiz, 1957. – 167 s.
29. Сельское хозяйство СССР. – М. : Сельхозгиз, 1958. – 584 с.
- Sel'skoye khozyaystvo SSSR [Agriculture of the USSR]*. – M. : Sel'khozgiz, 1958. – 584 s.
30. Столяренко В.П. Борьба КПСС за социалистическое преобразование и дальнейшее развитие сельского хозяйства западных областей Украины (1944-1958 гг.): автореферат дисс. ... докт. ист. наук / В.П. Столяренко. – К., 1964. – 51 с.
- Stolyarenko V.P. Bor'ba KPSS za sotsialisticheskoye preobrazovaniye i dal'neysheye razvitiye sel'skogo khozyaystva zapadnykh oblastey Ukrainy (1944-1958 gg.) [The struggle for the socialist transformation of the CPSU and the further development of agriculture of the western regions of Ukraine (1944-1958 years.)]: avtoreferat diss. ... dokt. ist. nauk* / V.P. Stolyarenko. – K., 1964. – 51 s.
31. Трапезников С. Исторический опыт КПСС в социалистическом преобразовании сельского хозяйства / С. Трапезников. – М. : Госполитиздат, 1959. – 447 с.
- Trapeznikov S. Istoricheskiy opyt KPSS v sotsialisticheskom preobrazovanii sel'skogo khozyaystva [The historical experience of the CPSU in the socialist transformation of agriculture]* / S. Trapeznikov. – M. : Gospolitizdat, 1959. – 447 s.
32. Трофимов А.В. Советское общество 1953-1964 годов в отечественной историографии: политика и экономика: дисс. ... док. ист. наук: 07.00.09 "Историография, источниковедение и методы исторического исследования" / А.В. Трофимов. – Екатеринбург, 1999. – 515 с.
- Trofimov A.V. Sovetskoye obshchestvo 1953-1964 godov v otechestvennoy istoriografii: politika i ekonomika [Soviet society 1953-1964 years in the national historiography: Politics and Economics]: diss. ... dok. ist. nauk: 07.00.09 "Istioiografiya, istochnikovedeniye i metody istoricheskogo issledovaniya"* / A.V. Trofimov. – Yekaterinburg, 1999. – 515 s.
33. Ханин Г.И. Десятилетие триумфа советской экономики: Годы пятидесятые / Г.И. Ханин // *Свободная мысль*. – 2002. – № 5. – С. 72-89.
- Khanin G.I. Desyatiletie triumfa sovetskoy ekonomiki: Gody pyatidesyatyye [Decade of Triumph of the Soviet economy: the fifties years]* / G.I. Khanin // *Svobodnaya mysl'*. – 2002. – № 5. – S. 72-89.

34. Хрущев Н.С. О контрольных цифрах народного хозяйства СССР на 1959-1965 годы // Внеочередной XXI съезд Коммунистической партии Советского Союза. 27 января – 8 февраля 1959 года: Стенографический отчет: В 2 т. – Т. 1. / Н.С. Хрущев. – М.: Госполитиздат, 1959. – С. 12-120.
Khrushchev N.S. O kontrol'nykh tsifrah narodnogo khozyaystva SSSR na 1959-1965 gody [Control Figures for the national economy of the USSR for 1959-1965 years] // Vneocherednoy KHKHÍ s"yezd Kommunisticheskoy partii Sovetskogo Soyuza. 27 yanvarya – 8 fevralya 1959 goda: Stenograficheskiy otchet: V 2 t. – T. 1. / N.S. Khrushchev. – M.: Gospolitizdat, 1959. – S. 12-120.
35. Черненко М.С. Роль электрификации в создании материально-технической базы коммунизма (на материалах сельского хозяйства УССР): автореферат дисс. ... док. экон. наук / М.С. Черненко. – К., 1963. – 44 с.
Chernenko M.S. Rol' elektrifikatsii v sozdanii material'no-tekhnicheskoy bazy kommunizma (na materialakh sel'skogo khozyaystva USSR) [Electrification role in creating the material-technical base of communism (on materials of Agriculture USSR)]: avtoreferat diss. ... dok. ekon. nauk / M.S. Chernenko. – K., 1963. – 44 s.
36. Черниш Й.Д. Комуністична партія України – організатор соціалістичних перетворень на селі в західних областях УРСР (1939-1958) / Й.Д. Черниш. – Львів: Видавництво Львівського університету, 1963. – 267 с.
Chernish Y.D. Komunistichna partiya Ukraïni – organizator sotsialistichnikh peretvoren' na seli v zakhidnikh oblastyakh URSR (1939-1958) [Communist Party of Ukraine - the organizer of the socialist transformation of the village in the western regions of the Ukrainian SSR (1939-1958)] / Y.D. Chernish. – L'viv: Vidavnitsvo L'viv's'kogo universitetu, 1963. – 267 s.
37. Чинчиков А.М. Историография трудового подвига советского крестьянства (1941-1976 годы) / А.М. Чинчиков. – Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1977. – 177 с.
Chinchikov A.M. Istoriografiya trudovogo podviga sovetского krest'yanstva (1941-1976 gody) [Historiography of labor exploits of the Soviet peasantry (1941-1976 years)] / A.M. Chinchikov. – Saratov: Izd-vo Saratovskogo universiteta, 1977. – 177 s.
38. Шульга І.В. Комуністична партія України – організатор шефства робітничого класу над колгоспним селом республіки (вересень 1953 – 1955 рр.) / І.В. Шульга // Український історичний журнал. – 1959. – № 1. – С. 43-51.
Shul'ga I.V. Komunistichna partiya Ukraïni – organizator shefstva robitnichogo klasu nad kolgospnim selom respubliki (veresen' 1953 – 1955 rr.) [Communist Party of Ukraine - the organizer of the working class patronage of the collective farm village of the Republic (September 1953-1955)] / I.V. Shul'ga // Ukraïns'kiy istorichniy zhurnal. – 1959. – № 1. – S. 43-51.
39. Ясницький І. Піклування Комуністичної партії України про піднесення культурного рівня колгоспного селянства в післявоєнні роки (1946-1957) / І. Ясницький // Наукові записки Української академії сільськогосподарських наук. – К., 1958. – Т. 2. – С. 195-219.
Yasnits'kiy I. Pikluvannya Komunistichnoï partii Ukraïni pro pidnesennya kul'turnogo rivnya kolgospnogo selyanstva v pislyavoenni roki (1946-1957) / I. Yasnits'kiy // Naukovi zapiski Ukraïns'koï akademii sil's'kogospodars'kikh nauk. – K., 1958. – T. 2. – S. 195-219.
40. Malia M.E. Russia under western eyes: from the Bronze Horseman to the Lenin Mausoleum / Martin E. Malia. – Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999. – XII, 514 p.
Malia M.E. Russia under western eyes: from the Bronze Horseman to the Lenin Mausoleum / Martin E. Malia. – Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999. – xii, 514 p.

Ivchenko A.A. Socio-political and socio-economic aspects of the analysis of social and economic changes in the village of Ukraine 1953-1959 years in the scientific literature of the "thaw" (1953-1964)

Abstract. The article presents a historiographical analysis of the soviet scientific literature of the Khrushchev "thaw" on history of socio-economic reforms of the Ukrainian village 1953-1959 years. This problem is one of the most actual in present day historical science. The author stresses, that researches of the soviet scientists cover prominent aspects of the problem and it's influence on economic and social changes of rural life. The author makes the attempt to systemize the achievements of the soviet historiography on the given problem This is one of the first attempts to generalize historiography of this issue. At the same time, the author emphasizes that not all the aspects of the problem have got proper attention in historiography.

Keywords: socio-economic reforms, research, historiography, Ukrainian village, "thaw"

Ивченко А.А. Общественно-политические и социально-экономические аспекты анализа социальных и экономических изменений украинского села 1953-1959 гг. в научной литературе эпохи "оттепели" (1953-1964 гг.)

Аннотация. В статье представлен историографический анализ советской научной литературы времен хрущевской "оттепели" по истории социально-экономических реформ украинского села 1953-1959 годов. Эта проблема является одной из наиболее актуальных в современной исторической науке. Автор подчеркивает, что исследования советских ученых охватывают важные аспекты советской аграрной политики 1953-1959 годов и ее влияния на экономические и социальные изменения сельской жизни. Автор делает попытку систематизировать достижения советской ситориографии по данной проблеме. Это одна из первых попыток обобщить историографию по этому вопросу. В то же время, автор подчеркивает, что не все аспекты проблемы получили должное внимания в историографии.

Ключевые слова: социально-экономические реформы, исследование, историография, украинское село, "оттепель"